

СТАНІСЛАВ ДНІСТРЯНСЬКИЙ – ПРАВОЗНАВЕЦЬ, ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНИЙ ДІЯЧ: ОКРЕМІ СТОРІНКИ ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНОСТІ

БОТВИННИК Вікторія Володимирівна,
*студентка юридичного факультету
Тернопільського національного
економічного університету*

Постать Станіслава Севериновича Дністрянського (1870–1935) – визначного українського правознавця, громадського та державного діяча, професора Львівського та Українського вільного в Празі університетів, дійсного члена Наукового товариства імені Шевченка (НТШ), академіка Всеукраїнської академії наук (ВУАН), – по праву належить до когорти тих, хто стояв у витоків сучасного вітчизняного правознавства [1, с. 68].

Майбутній науковець народився в м. Тернополі, закінчив юридичний факультет Віденського університету (1893), поглиблюючи згодом свою освіту в Берлінському та Лейпцігському університетах під керівництвом професорів А. Вагнера, В. Бюхера, Е. Штайбаха. Від 1898 р. Дністрянський працює у Львівському університеті на кафедрі австрійського цивільного права (з українською мовою викладання). Паралельно веде активну громадсько-політичну діяльність: очолює правничу комісію НТШ у Львові, бере участь у виданні «Правничої бібліотеки» (1900/09), редагує «Часопис правничу і економічну» (1900/12), ініціює створення Товариства україно-руських правників (1909), виступає співорганізатором З'їзду українських правників у Львові (1914) тощо. Його двічі (1907 та 1911) обирають депутатом Державної Ради (нижньої палати австрійського парламенту) від національно-демократичної партії, де він входить до складу української депутатської групи («Українська парламентська репрезентація»), очолює парламентську Комісію з питань реформи австрійського цивільного права, виступає за повноцінне використання української мови в судочинстві, навчанні, державному управлінні. Після розпаду Австро-Угорської монархії С. Дністрянський стає депутатом Української Національної Ради (тимчасового парламенту ЗУНР). Однак уже із середини 1919 р. вимушено перебуває на еміграції (спочатку у Відні, потім – у Празі). Професор Дністрянський був одним із засновників Українського вільного університету (УВУ) у Відні (1921) та ініціатором його перенесення до Праги, він був першим деканом факультету права і політичних наук, ректором (1922/23) та проректором (1923, 1933/35) цього Університету. У 1927 р. його обирають (заочно) дійсним членом Всеукраїнської академії наук по кафедрі цивільного права. Дністрянський також був одним із засновників та головою Українського правничого товариства в Чехословаччині, організатором З'їздів українських правників у Празі (1926, 1933). Останній рік свого життя прожив у м. Ужгороді [2, с. 5].

Після краху Австро-Угорської імперії, постало питання про утворення на частині її земель Української держави, С. Дністрянський безпосередньо долучився до державотворчих процесів.

19 жовтня 1918 р. він увійшов до Української Національної Ради (з проголошенням ЗУНР на початку листопада вона стала парламентом республіки), займався діяльністю щодо дипломатичного визнання ЗУНР європейськими країнами. С. Дністрянський брав участь у розробці офіційних документів ЗУНР.

На початку ХХ ст. С. Дністрянський писав багато різних публікацій, що дало по-

штовх до державного самовизначення українського народу. У написаних ним і надрукованих в цей період розвідках і публіцистичних статтях обґрунтовується право українців на власну державу, визначається її міжнародно-правовий статус. Так, для учасників Паризької мирної конференції він підготував у 1919 р. працю «Україна і мирова конференція» (вона вийшла окремим виданням англійською, французькою та чеською мовами), в якій подано широку інформацію про Україну, її населення й етнографічні кордони, культуру та економічне життя, стверджується необхідність державного самовизначення українського народу. В українському журналі «Воля», що виходив у Відні, С. Дністрянський опублікував кілька науково- публіцистичних розвідок про право галицьких українців на самостійну державу: «Самовизначення народів», «Зв'язок і сполука народів», «Нові проекти української конституції» та ін. На особливу увагу заслуговує праця «Статут для Галичини», в якій вчений з позицій міжнародного права проаналізував підготовлений країнами Антанти документ про автономний статус краю в складі Польщі і підтвердив зневажання в ньому прав українського населення. В 1919 р. вчений видав також суто наукові роботи «Старі й нові шляхи в науці приватного права» і «Цивільне право» [3, с. 11].

Найважливішим доробком С. Дністрянського вважається проект Конституції ЗУНР, який у нього замовив Є. Петрушевич – президент Західноукраїнської Народної Республіки.

На першому етапі державотворення ЗУНР, за Конституцією С. Дністрянського, передбачалося скликання Установчих зборів, які мали узаконити остаточний текст конституції. Після завершення роботи Установчих зборів найвищим законодавчим органом влади ЗУНР мала стати Народна палата. Отже, Народна палата виступала в ролі законодавчої влади ЗУНР. Виконавчу владу представляли державні органи на чолі з президентом республіки. Функції президента полягали насамперед у вирішенні: військових, національних і зовнішньополітичних питань.

Конституція С. Дністрянського побудована на засадах демократії. Народ виражає свою волю через представників у формі законів або безпосередньо у формі референдумів.

В Конституції також приділено увагу правам і свободам людини і громадянина. Серед яких були: право на недоторканість особи, недоторканість житла, свободу поселення і пересування, таємницю особистого життя, право на створення спілок, право на подання петиції, виборче право, право на власність, свободу конкуренції тощо. Проте крім прав в проекті були зазначені й обов'язки: обов'язкове проходження військової служби, обов'язок сплати податку, обов'язок відвідування початкової школи.

Таким чином, С. Дністрянський бачив ЗУНР як самостійну і правову унітарну напівпрезидентську демократичну республіку [4, с.3].

Конституція С. Дністрянського була побудована надзвичайно логічно і лаконічно. Вона була зрозумілою пересічному громадянину. Чіткість і завершеність структури державної влади, проголошення найвищої цінності людської особи, її невідчужуваних прав і свобод, збалансованість інтересів національних меншин і «титальної нації» - все це дає підстави вважати цей документ одним із найвищих досягнень української правознавчої думки початку ХХ століття, що безумовно мав великий вплив на розвиток українського конституціоналізму.

Академік Станіслав Дністрянський залишив по собі велику наукову спадщину, насамперед, у галузі цивільного та міжнародного приватного права. Чималу частину в науковій спадщині вченого становлять дослідження в галузі теорії та філософії права, а також державного та конституційного права. Його праці опубліковані українською, ні-

мецькою, польською, французькою та чеською мовами. Серед наукового доробку вченого найчастіше згадуються такі його праці, як «Заручини в австрійському праві» (1899), «Чоловік і його потреби в правній системі. Розвідка з австрійського права» (1900), «Про природу звичаєвого права» (1904), «Реформа виборчого права в Австрії» (1906), «Австрійське право приватне» (1906), «Природні засади права» (1911), «Причинки до реформи приватного права в Австрії» (1912), «Самовизначення народів», «Статут для Галичини», «Україна і мирова конференція» (1919), «Цивільне право» (1919), «Зв'язок і сполука народів» (1920), «Будівництво держави і бюрократія» (1921), «Нова держава» (1923), «Загальна наука права і політики» (1923), «Речове право» (1923), «Генеза та основи права» (1923), «Погляди на теорії права та держави» (1925), «Соціальні форми права» (1927). Окремо слід зазначити, що частина наукової спадщини вченого залишилась неопублікованою [5, с. 68].

У радянський період нашої історії ім'я С. Дністрянського та його наукова спадщина замовчувались, адже він був чільним представником національно-державницького напрямку в українському правознавстві і політології. Розроблена ним теорія права, політико-правова концепція Української держави, фундаментальні принципи якої – національна ідея та дійсна демократія, народоправство і свобода громадян, відповідальність державної влади і контроль над нею суспільства, є актуальними і затребуваними в сучасній Україні.

Отже, із вищевикладеного матеріалу, можна сказати, що С. Дністрянський зробив великий внесок у розвиток правознавства не лише в Україні, а й в Європі. Написавши багато праць, наукових статей і публікацій, він довів, що Україна буде незалежною суверенною державою із своєю системою права, що ми і маємо сьогодні.

Список використаних джерел:

1. Стецюк П. Проекти Конституції Західноукраїнської Народної Республіки академіка Станіслава Дністрянського / 27.01.1997. Ukrainischen Freien Universität: 1921-2011. München, 2011. 828 s.
2. Стецюк П. Станіслав Дністрянський як конституціоналіст. Львів, 1999. 232 с.
3. Реєнт О.П. Проголошення ЗУНР: проблема легітимації. *Український історичний журнал*. 2009. січень-лютий (№1). С.4—11.
4. Житко О. Проект Конституції ЗУНР Станіслава Дністрянського. *Свобода*. 2011. № 49. С.3.
5. Тищик Б. Державний устрій та законотворча діяльність Західноукраїнської Народної Республіки. *Право України*. 2017. №3. С. 80—86.

Науковий керівник: Баран А.В., к.ю.н., доцент кафедри теорії та історії держави і права юридичного факультету Тернопільського національного економічного університету.

